

Голас Радзімы

№ 2 (1520)
12 студзеня 1978 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

Якімі павінны быць аўтамабілі і дзіцячыя цацкі, магутныя станкі і сельскагаспадарчыя машыны, інтэр'еры прамысловых памяшканняў і выставачных залаў, дамскія сумачкі і пыласосы! Зручнымі і прыгожымі. Такімі, каб яны не толькі выконвалі свае непасрэдня функцыі, але і вабілі чалавека, стваралі прыемны настрой. Наданнем гэтых выдатных якасцей самым разнастайным прадметам і займаюцца дызайнеры, што працуюць у Беларускай філіяле Усесаюзнага інстытута тэхнічнай эстэтыкі.

Мастакі-канструктары інстытута Л. КРАЎЧЭНЯ і Т. ГІДЛЕЎСКІ, якіх вы бачыце на здымку Я. ПЯСЕЦКАГА, заняты зараз распрацоўкай інтэр'ера адной з цеплаэлектрацэнтралей Мінска.

ГОМЕЛЬ — ГОРАД НАВУКІ

«Дзве з соцень праблем»
стар. 2—3

КАМСАМОЛ БЕЛАРУСІ НАПЯРЭДАДНІ СВАЙГО З'ЕЗДА

«Вечная маладосць краіны»
стар. 4

ПАЭТ МАКСІМ ТАНК:

Што такое буржуазная свабода, я адчуў на сабе... у віленскай турме Лукішкі

«Абганяючы час»
стар. 7

кальнага ў многіх адносінах прыроднага асяроддзя? І ці магчыма гэта наогул?

— Магчыма, — пераканана гаворыць Георгій Аляксеевіч, — бо не ўлучаны яшчэ час, калі займацца гэтымі пытаннямі не позна.

...У застаўленым узорамі парод кабінце прафесара Кузняцова я доўга гартаў пухлыя зборы навуковых рукапісаў, перабіраў акуратна расчарчаныя лісты дыяграм і графікаў, разглядаў размаляваныя мноствам умоўных значкоў карты Палесся.

Усё гэта — вынікі першага этапу ўнікальных даследаванняў. Унікальных па метадцы, якая ўжываецца ў адносінах да Палесся ўпершыню. Калектыў вучоных на чале з Георгіем Кузняцовым прапанаваў комплексны падыход да праблем рэгіёна. Задума, здавалася б, простая. Сабраныя разам і параўнаныя між сабой асобныя дэзены даследаванняў, якія дэгтуль ніколі «не перакрываюваліся», павінны былі даць шматпланавы аб'ектыўны малюнак становішча ў дзвюх п'аднёвых абласцях БССР.

Такі падыход у многім стаў магчымы таму, што ў цэнтры Палесся адкрыўся буйны, пасучаснаму абсталяванню ўніверсітэт, дзе сабраліся сятні вучоных самых разнастайных профіляў.

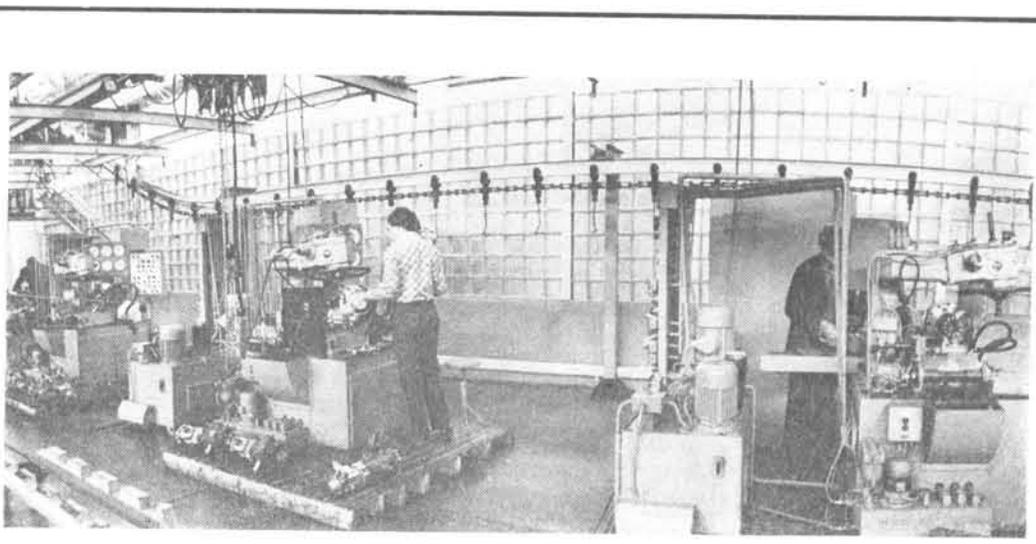
На першым этапе задачай Комплекснай палескай экспедыцыі быў збор і абагульненне ў зладжаную сістэму ўсяго, што вядома аб фауне і флоры краю, яго кліматычных

і гідралагічных умовах, геалагічнай будове, узроўні і асаблівасцях размяшчэння прадукцыйных сіл і вынікаў умяшання чалавека ў прыроду. Але гэта быў не проста «бухгалтарскі рахунак», а першы падступ да навукова абгрунтаванага прагнозу будучыні краю.

— Інвентарызацыя Палесся ў асноўным закончана, — гаворыць А. Кузняцоў. — Цяпер справа за матэматыкамі. Яны павінны скласці матэматычныя мадэлі біягеаэназаў Палесся, у якіх будуць улічаны тысячы параметраў. Вось такая ўзбудзеная мадэль і дазволіць без усялякай памылкі адказаць на пытанне, «а што будзе, калі?..» ЭВМ можа выдаць рэкамендацыі, колькі і дзе можна без шкоды для асяроддзя высекаць лесу ці адстраляць ласёў, дзе выгадней за ўсё размясціць завод, а куды чалавеку лепш не ўмешвацца, ці, наадварот, як узнавіць неасцярожна парушаную экалагічную раўнавагу...

Больш за сто супрацоўнікаў універсітэта на працягу двух год вялі гэту цікавую работу. Палявыя экспедыцыі, праца ў навуковых бібліятэках, кансультацыі з гаспадарчымі і планавымі органамі, статыстычная апрацоўка матэрыялаў... Зараз у рабоце Комплекснай палескай экспедыцыі з'явіліся зацішша. Але як толькі адшуміць вясновая паводка, ва ўсё куткі Прыпяцкага краю раз'едуцца атрады батанікаў і золагаў, паляўнічаў і сацыёлагаў. Навуковы пошук на Палессі працягваецца.

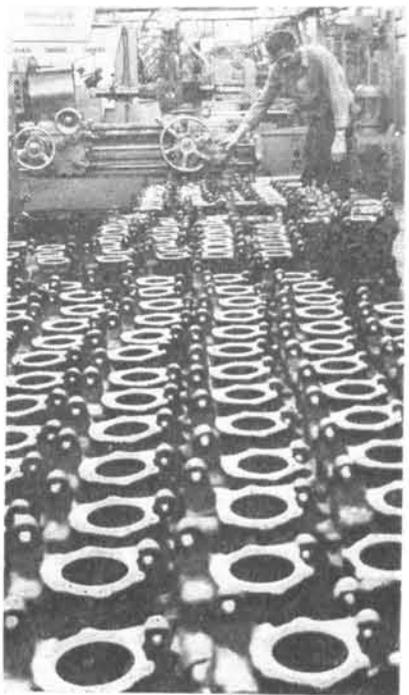
В. ХАДАСОЎСКІ.

ДЛЯ МАШЫН УСІХ МАРАК

Барысаў сёння — адзін з буйных індустрыяльных цэнтраў нашай рэспублікі. Тут развіваюцца лёгкая, харчовая, станкабудаўнічая і іншыя галіны прамысловасці. Сярод прадпрыемстваў, што пабудаваны за апошнія пяцігодкі, вызначаецца завод «Аўтагідаўзмацняльнік». Ён выпускае гідраўлічнае абсталяванне для грузавых аўтамабіляў усіх айчынных марак. Малады завод працуе выдатна. Яго прадукцыя высокая ацэньваецца аўтамабілебудаўнікамі. Немалую ролю ў гэтым адыгрываюць і тыя ўмовы, у якіх працуе калектыў. Прадпрыемства аснашчана самым сучасным абсталяваннем — станкамі з праграмным кіраваннем, механізаванымі лініямі, аўтаматамі. Яны павышаюць прадукцыйнасць працы [летась яна ўзрасла тут у 1,7 раза] і аблягчаюць работу. Увесь час расце зарплата рабочых.

НА ЗДЫМКАХ: участак зборкі; кантроль якасці карпусоў гідраўзмацняльнікаў; слесар-выправавальнік цэха зборкі Валеры СМАНЦЭР; аўтаматызаваны гальванічны цэх.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

як 20 тысячамі грузавых аўтамабіляў, тысячамі зборкаўборачных камбайнаў. На калгасныя палі вывезена звыш 11 мільёнаў тон мінеральных угнаенняў.

КАПИТАЛЬНАЕ будаўніцтва заўсёды было фундаментам развіцця індустрыі. Аб'ём дзяржаўных капітальных укладанняў у гэтую галіну за два гады склаў у нас 6,3 мільярда рублёў, што роўна ўсяму аб'ёму будаўніцтва за ўсю сёму пяцігодку (1961—1965 гады). Уведзены ў дзеянне буйныя магутнасці ў аб'яднанні «Бабруйскшына», магілёўскім аб'яднанні «Хімвалакно», камбінаце «Беларуськаліні», на Лідскім лакафарбавым заводзе, камбінаце нярудных матэрыялаў «Мікашэвічы». Здадзены ў эксплуатацыю першая чарга Мінскай цэлаэлектрацэнтралі-4, Бярозаўскі мясакамбінат, Бабруйскі п'ўзавод, а таксама цэлы шэраг аб'ектаў у лёгкай, лёсной і дрэваапрацоўчай, мясцовай прамысловасці, у сельскай гаспадарцы, на транспарце і ў іншых галінах народнай гаспадаркі.

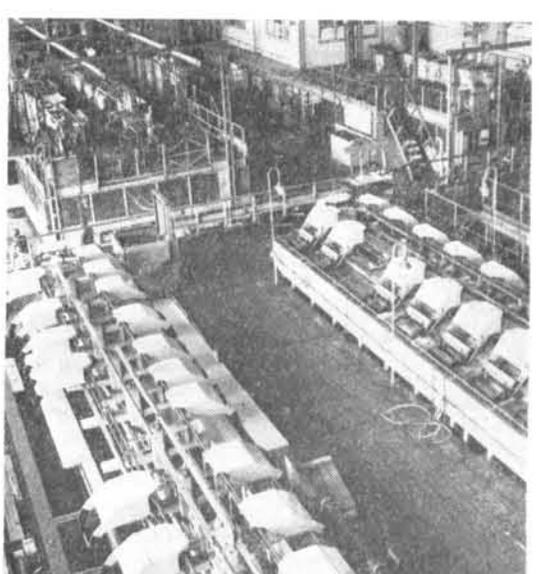
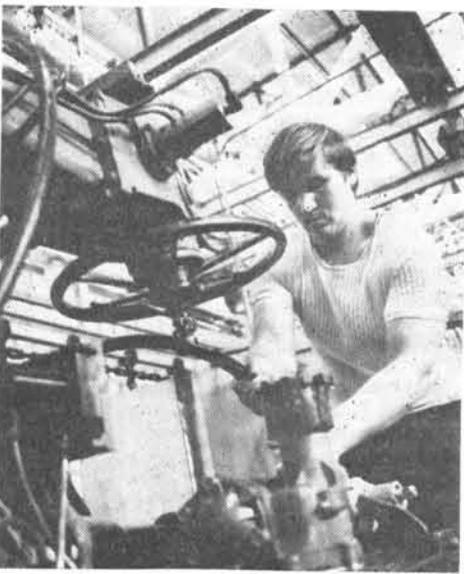
Адметнай рысай двухгадовага перыяду, якая выразна гаворыць пра якасны пераўтварэнні ў нашай народнай гаспадарцы, з'яўляецца паскарэнне тэмпаў укаранення ў практыку вынікаў навукова-тэхнічнага прагрэсу і павышэнне ролі навукі як непасрэднай прадукцыйнай сілы. Прамысловыя прадпрыемствы рэспублікі за гэты час асвоілі вытворчасць больш як 370 відаў новых машын, прыбораў, механізмаў і матэрыялаў. На 3 тысячы назваў абноўлены і расшыраны асартымент тавараў народнага спажывання і іншых вырабаў.

Вучоныя рэспублікі, якія актыўна ўдзельнічаюць у рашэнні фундаментальных праблем у галіне матэматыкі, ядзернай фізікі, энергетыкі, унеслі свой уклад у рэалізацыю буйнейшых народнагаспадарчых задач, звязаных з павышэннем эфектыўнасці вытворчасці, асваеннем прыродных багатаў рэспублікі, пераўтварэннем Палесся. Зараз навуковыя ўстановы Беларусі выконваюць звыш ста саюзных і рэспубліканскіх навукова-тэхнічных і эканамічных праграм. За два гады расходы на развіццё навуковых даследаванняў склалі больш за 130 мільёнаў рублёў.

САЦЫЯЛЬНАЯ справядлівасць, ва ўмовах якой жыўць савецкія людзі, — гэта перш за ўсё ўсеагульнасць дабрабыту. Кожны атрымлівае па сваёй працы, пры гэтым у год гэта аплата становіцца ўсё больш паўнацэннай. «Мы, — падкрэсліў Л. Брэжнеў у сваёй прамове на ўрачыстым сходзе, прысвечаным 60-годдзю Вялікага Кастрычніка, — з поўным правам гаворым: ні адно грамадства, якое калі-небудзь існавала на зямлі, не зрабіла і не магло зрабіць для народных мас, для працоўных столькі, колькі зрабіў сацыялізм». У справядлівасці гэтага сцверджання можна пераканацца і на прыкладзе нашай рэспублікі. Толькі за апошнія два гады рэальныя даходы на душу насельніцтва ў нас узраслі больш як на 9 працэнтаў. Сярэдняя зарплата рабочых і служачых павялічылася на 9,9, а аплата працы калгаснікаў — на 14,1 працэнта. Важна падкрэсліць, што ўсё гэта адбываецца ва ўмовах адсутнасці інфляцыі, пры стабільнасці цен на асноўныя тавары масавага попыту і жылля, пры поўнай занятасці насельніцтва.

Паспяхова вытрымалі выпрабаванне практыкай і іншыя палажэнні сацыяльнай праграмы 10-й пяцігодкі. У прыватнасці, у галіне жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва. За кошт усіх сродкаў фінансавання ў Беларусі пабудаваны жылльыя дамы агульнай плошчай 8,2 мільёна квадратных метраў. Гэта дазволіла палепшыць жыллёвыя ўмовы прыкладна 700 тысячам чалавек. У Беларусі не знойдзеш, напэўна, ніводнага населенага пункта, дзе б за гэты час не з'явіліся новыя школы, бальніцы, клубы, дзіцячыя сады і яслі, магазіны. І гэта не выпадкова. Людзі працуюць для сябе, і яны ж карыстаюцца вынікамі працы.

...Мы не маем падстаў скардзіцца на папярэднія гады — яны выканалі ўскладзеныя на іх задачы. Але ад новага года мы чакаем большага. І не толькі таму, што ён будзе праходзіць пад знакам падрыхтоўкі да дарагога нам юбілею — 60-годдзя заснавання рэспублікі і Кампартыі Беларусі. Така наогул дыялектыка эканомікі сацыялізму — грамадства, якое не ведае перабоў і крызісаў у сваім няспынным развіцці на карысць людзей.

ПАЛЁТ ПРАЦЯГВАЕЦЦА

Касманаўты Юрый Раманенка і Георгій Грэчка працягваюць работу на пілатуемай навуковай станцыі «Салют-6».

Па праграме біялагічных даследаванняў завершаны эксперымент па вывучэнню развіцця зямнаводных пад уздзеяннем фактараў касмічнага палёту. Біялагічныя аб'екты зафіксаваны. Пазней яны будуць дастаўлены на Зямлю для аналізу ў лабараторных умовах.

Працягваюцца эксперыменты па вывучэнню развіцця хларэлы, а таксама некаторых відаў насякомых ва ўмовах працяглага знаходжання ў бязважкасці.

Па праграме тэхнічных эксперыментаў 3 студзеня выкананы яшчэ адзін цыкл даследаванняў дынамічных характарыстык элементаў канструкцыі станцыі.

4 студзеня рабочы дзень

экіпажа пачаўся як звычайна ў 8 гадзін раніцы. У гэты час станцыя рабіла палёт па-за зонай радыёэбачнасці з тэрыторыі Савецкага Саюза. Пасля снадання і медыцынскага кантролю касманаўты працавалі па намечанай праграме.

Самаадчуванне таварышаў Раманенкі і Грэчкі добрае. Палёт станцыі «Салют-6» працягваецца.

ДРУГАЯ ЧАРГА ЗАВОДА-ГИГАНТА

У Пінску ўведзена ў дзеянне другая чарга буйнейшай новабудулі пяцігодкі — завода кавальска-прэсавых аўтаматычных ліній. Пад адным дахам размясціліся на-

рыхтоўчы, зварачны, механічны, тэрмагальванічны, зборачны цэхі, комплекс дапаможных службаў. Яны аснашчаны сучасным высокапрадукцыйным абсталяваннем.

Прадпрыемства будзе выпускаць кавальска-прэсавыя машыны, аўтаматы для халоднага выцскання дэталей, аўтаматы-камбайны і прэаўтаматы. Прадугледжана таксама вытворчасць срод-

каў механізацыі запасных частак да кавальска-прэсавога абсталявання, аўтаматычных ліній для халоднай аб'ёмнай штампавкі.

У Пінскі заходні прамысловы вузел увойдуць сем заводаў станкабудаўнічай і інструментальнай прамысловасці. Кіраванне комплексам прадпрыемстваў возьме на сябе аўтаматызаваная сістэма з буйным вылічальным цэнтрам.

Усесаюзны Ленінскі Камуністычны Саюз Моладзі ідзе насустрач дзвюм знамянальным падзеям. Сёлета ў красавіку адбудзецца яго чарговы XVIII з'езд, а 29 кастрычніка споўніцца 60 год з дня заснавання гэтай масавай арганізацыі савецкай моладзі.

Аб ролі камсамола ў выхаванні маладога пакалення, аб добрых справах юнакоў і дзяўчат нашай рэспублікі расказвае другі сакратар ЦК ЛКСМ Беларусі Лідзія БАЛОШКА.

ЛЕНІНСКІ КАМУНІСТЫЧНЫ

Гэтыя два словы непарыўна звязаны з назвай камсамола. Верны памочнік партыі, ВЛКСМ аб'ядноўвае перадавую частку савецкай моладзі, для якой справы Леніна, камуністаў, іх ідэалы блізкія і дарагія. Невыпадкова, што камсамол — адзіная грамадская арганізацыя, якая мае права даваць сваім членам рэкамендацыі для паступлення ў рады КПСС.

Камуністычны светапогляд выходзіць з савецкіх людзей з маленства ўсім ладом нашага жыцця. У сям'і, у дзіцячым садзе, у акадэмічных зорачках, у піянерскіх атрадах дзеці засвойваюць яго асноўныя прынцыпы.

Глыбокая ідэйная перакананасць, высокае пачуццё адказнасці за даручаную справу, шчырае імкненне быць найбольш карыснымі Бацькаўшчыне выходзіць з камсамола. Разам з тым ВЛКСМ задавальняе самыя разнастайныя патрэбы моладзі. І ў той жа час накіроўвае энтузіязм і веды юнакоў і дзяўчат на вырашэнне задач, якія стаяць перад нашай краінай. Ён дапамагае маладым знайсці сваё месца ў жыцці, прыцягвае іх да актыўнай грамадскай дзейнасці. Гэтым тлумачыцца аўтарытэт камсамола, які налічвае ў сваіх радах 36 мільёнаў членаў: рабочых і калгаснікаў, студэнтаў і школьнікаў...

«НАС — МІЛЬЁН!»

Разам з Савецкай дзяржавай рос і мужней камсамол. Вось як, напрыклад, павялічылася колькасць беларускіх камсамольцаў, пачынаючы з 1920 года. Тады іх было ўсяго тры тысячы. У багах грамадзянскай вайны, на будоўлях першых пяцігодак заваёўваў беларускі камсамол аўтарытэт у маладога пакалення рэспублікі. Рукі камсамольцаў узведзены БелДРЭС, Гомсельмаш, Магілёўская фабрыка штучнага валакна... Пасланцы Беларусі ўдзельнічалі ў будаўніцтве Днепрагэса, Камсамольска-на-Амуры, Валгаградскага трактарнага завода і многіх іншых важных аб'ектаў. У сярэдзіне 1941 года ў радах ЛКСМБ было ўжо 259 тысяч членаў. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны больш за 130 тысяч камсамольцаў-беларусаў добраахвотна пайшлі на фронт і каля ста тысяч сталі падпольшчыкамі і партызанамі. Многія з іх аддалі сваё жыццё за Радзіму. Толькі 53 894 члены налічвала камсамоль-

ская арганізацыя рэспублікі ў 1945 годзе.

Ваенныя і працоўныя подзвігі ў час аднаўлення разбуранай гаспадаркі, мірнага будаўніцтва сацыялізму, вялікая выхаваўчая работа сярод моладзі прыводзілі ў камсамол штогод тысячы юнакоў і дзяўчат. Знамянальны быў для ЛКСМБ пачатак 1971 года. 10-га лютага маладзёжныя газеты «Чырвоная змена» і «Знамя юности» выйшлі пад шапкай «Нас — мільён!» Мільён верных справа партыі, Радзіме сыноў і дачок Беларусі. Тых, хто на дзейна бярэ ў свае рукі будучае, набліжае яго кожнай сваёй думкай і справай.

Але папаўненне сваіх радоў мы ніколі не прымаем як самамату. Маўляў, чым больш — тым лепш. Не кожны можа стаць камсамольцам. У Статуце нашай арганізацыі сказана: «У камсамол прымаецца перадавая, адданая Савецкай Радзіме моладзь...» Перадавая — значыць адукаваная, сямейная, гатовая аддаць усе свае веды і сілы на карысць народа. Гэта кожны даказвае канкрэтнымі справамі ў сваёй пярвічнай арганізацыі. Калі ж выйдуць, што хтосьці не адпавядае такім запатрабаванням, то ставіцца пытанне аб яго выключэнні з камсамола.

Праверкай грамадскай і працоўнай актыўнасці камсамольцаў, згуртаванасці іх радоў, пошукам новых форм выхаваўчай работы сталі Ленінскія залікі і абмены камсамольскіх дакументаў. Як ты вывучаеш ленінскую спадчыну і як здзяйсняеш запаветы правадыра ў жыцці? — на гэтае пытанне адказвае кожны з 1303 тысяч камсамольцаў Беларусі.

АДКАЗ — УДАРНАЯ ПРАЦА

Ударнай працай ажыццяўляе ленінскі запавет вучыцца працаваць па-камуністычнаму маладая матальшчыца Брэсцкага панчошнага камбіната Зінаіда Якушэвіч. Яна ўжо ў верасні выканалася асабісты пяцігадовы план. Звыш 30 тысяч юнакоў і дзяўчат, занятых ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, дэ-тэрмінава выканалі заданні двух год пяцігодкі. Сёння ў рэспубліцы кожны трэці камсамалец — ударнік камуністычнай працы, кожны другі — рацыяналізатар і вынаходнік.

Але высокія паказчыкі ў працы немагчымы без пастаяннага павышэння кваліфікацыі. Таму камсамольскія арганізацыі садзейнічаюць росту прафесійнага майстэрства сваіх членаў. Па іх ініцыятыве на многіх

прадпрыемствах і ва ўстановах створаны спецыяльныя школы і курсы, пасля заканчэння якіх юнакі і дзяўчаты атрымліваюць вышэйшыя разрады.

Прызнаннем майстэрства, вялікай сядомасці маладых з'яўляецца тое, што ім давяраюць будаўніцтва самых адказных аб'ектаў. Беларускі камсамол зараз шэфствуе над чатырма ўсесаюзнымі, адзінаццацю рэспубліканскімі, 160 мясцовымі будоўлямі. Шматтысячныя атрады юнакоў і дзяўчат нашай рэспублікі працуюць на меліярацыі Нечарна-зёмнай зоны РСФСР і будаўніцтве Байкала-Амурскай магістралі.

ПРАВА КІРАВАЦЬ ДЗЯРЖАВАЙ

Але не толькі працаваць па-камуністычнаму завяшчаў моладзі Ленін, а і вучыцца кіраваць дзяржавай. Савецкая дэмакратыя прадстаўляе юнакам і дзяўчатам шырокія правы і магчымасці. Актыўная грамадская дзейнасць стала нормай жыцця савецкіх камсамольцаў. Без іх не вырашаецца ніводнае буйное пытанне ў працоўным калектыве, раёне, вобласці, у краіне. Да голасу камсамола прыслухваюцца ўрад і вышэйшыя партыйныя органы.

Аб вялікім аўтарытэце ЛКСМБ сведчыць тое, што ў мясцовыя Саветы народных дэпутатаў нашай рэспублікі абрана 23 604 камсамольцы, а ў Вярхоўны Савет БССР — 72. Тут моладзь прадстаўляе не толькі сваіх выбаршчыкаў, але і сваю арганізацыю.

Яшчэ адным прызнаннем вялікай ролі ВЛКСМ у жыцці нашай краіны стала права заканадаўчай ініцыятывы камсамола, якое зацверджана ў новай Канстытуцыі СССР. Гэтага права не мае ніводная маладзёжная арганізацыя ў свеце.

Створаны ў першыя гады Савецкай улады, Усесаюзны Ленінскі Камуністычны Саюз Моладзі прайшоў праз асноўныя дзвюх войнаў, зведзе цяжкасці першых пяцігодак і пасляваеннага аднаўлення разбуранай народнай гаспадаркі, а зараз ідзе ў перадавых радах будаўніцтва камуністычнага грамадства. Першыя камсамольцы даўно сталі ветэранамі, але сам ён не старэе, бо маладыя яго члены — юнакі і дзяўчаты ва ўзросце ад 14 да 28 гадоў. «Для многіх мільёнаў савецкіх людзей камсамол стаў неад'емнай часткай біяграфіі, а для нашай Радзімы ўвасабленнем яе вечнай маладосці», — сказаў аб ім Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. Брэжнеў на XVII з'ездзе ВЛКСМ.

Мікалай Сташкевіч

КАСТРЫЧНІК У БЕЛАРУСІ

Пройдуць стагоддзі, змяняцца пакаленні, а цікавасць нашчадкаў да тых падзей і тых дзён ніколі не згасне. Як адбывалася наша Вялікая рэвалюцыя? Чым жылі, што думалі, якія пераносілі пакуты і як перамагалі рабочыя, салдаты, матросы, якім пашчасціла перавярнуць стары спархнелы лад? А што датычыць нас, беларусаў, то і сёння, і заўтра, і заўсёды кастрычніцае полымія будзе саграваць нашы сэрцы, бо яно спаляліла спрадвечны нацыянальны прыгнёт і прывяло да адраджэння пакрыўджанага народа.

З Лютаўскай рэвалюцыі пачынае свой расказ беларускі гісторык Мікалай Сташкевіч. У новай рабоце «Кастрычнік у Беларусі», што выйшла ў «Бібліятэцы «Голасу Радзімы», ён прасочвае рэвалюцыйныя падзеі ў нашым краі да лістапада 1917 года, калі Савецкая ўлада ўсталявалася ў Беларусі і на Заходнім фронце.

Ход Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Расіі, наогул, добра вядомы. Шырокія колы чытачоў за мяжой меней ведаюць аб тым, як адбывалася рэвалюцыя на ўскраінах былой Расійскай імперыі, у тым ліку і ў Беларусі. Таму аўтар зацягвае ўвагу на беларускім тэатры дзеянняў, паказаў мясцовыя, лакальныя падзеі ў святле агульнарасійскага рэвалюцыйнага працэсу.

Брашура цікавая тым, што адлюстроўвае самыя асноўныя, самыя рашучыя этапы беларускага Кастрычніка. Адначасова аўтар абвясняе хлуслівыя выдумкі буржуазных гісторыкаў і беларускіх нацыяналістычных пісакаў аб тым, нібыта беларусы былі супраць рэвалюцыі, быццам яе ў наш краі «прынеслі на шытках» рускія салдаты.

Возьмем хоць бы такі факт. Адрозна пасля звяржэння царызму начальнік Мінскай ваеннай акругі барон Раўш фон Траўбенберг аддаў загад бязлітасна падаўляць усе спробы выступленняў «узбунтаванай чэрні». Праз некалькі дзён пасля гэтага загаду рабочыя Мінска стварылі свае баявыя дружны і атрады міліцыі, вызвалілі палітычных зняволеных, разам з салдатамі выбралі гарадскі Савет. Дэманстрацыя працоўных, якая адбылася ў Мінску 6 сакавіка 1917 года, паказала высокі баявы дух пралетарыату, які не пабаяўся сапраўдных, а не ўяўных салдацкіх штыкоў.

Палітыку большавіцкай партыі падтрымлівалі і рабочыя Гомеля. Калі пасля вядомай «ноты Мілюкова» па краіне пракацілася хваля дэманстрацый і мітынгаў з патрабаваннямі спыніць вайну, перадаць

ўладу Саветам, яны рашуча заявілі, што «дабіцца хутэйшага заканчэння гэтай бойні і заключэння міру» могуць толькі Саветы рабочых, салдацкіх і сялянскіх, батрацкіх дэпутатаў.

Шырокай падтрымкай карысталіся большавікі ў прафсаюзах. Яны кіравалі многімі фабрычна-заводскімі камітэтамі, узначальвалі барацьбу рабочага класа на фабрыках і заводах, выкрывалі падкопы бундаўцаў, меншавікоў, эсэраў.

Супраць ленінскай партыі камуністаў і яе рэвалюцыйных ідэй выступалі кадэты і меншавікі, эсэры і бундаўцы, сіяністы і беларускія буржуазныя нацыяналісты. Аўтар пераканаўча даказвае, што яны не змаглі прыцягнуць на свой бок беларускіх рабочых, сялян і салдат. Як пісаў адзін з кіраўнікоў Мінскага Камітэта РСДРП(б) К. Ландар, «нашы мітынгі былі перапоўнены, выступленні нашых прамоўцаў заўсёды сустракалі самы спачувальны водгук у масах...»

Рэвалюцыйны настрой беларускіх працоўных яскрава выявіўся ў дні карнілаўскага мяцяжу. Рабочыя Мінска, Гомеля, Оршы, Віцебска стварылі ўзброеныя атрады, раззбройвалі карнілаўскія войскі, блакіравалі ваенныя эшалоны з мяцежнікамі, у выніку чаго змова контррэвалюцыі не ўдалася.

Расказваючы пра пазіцыі розных палітычных партый у той час, М. Сташкевіч паказвае, што шлях да кастрычніцкай перамогі ў Беларусі быў цяжкім і складаным. Ён, аднак, вызначае тым, што ў перыяд з лютага па кастрычнік 1917 года няспынна рос аўтарытэт большавікоў у народных масах, а сілы контррэвалюцыйнай трацілі народнае давер'е, ішлі насустрач непазбежнаму банкруцтву. Кастрычніцкая рэвалюцыя ў нашым краі, такім чынам, не была нейкай з'явай, навізанай звынку, а жывілася пераможнай сілай рабочых, бедных сялян, салдат, батракоў — была гістарычна абумоўленай і непазбежнай. «Да 20 лістапада 1917 года на ўсёй неакупіраванай тэрыторыі Беларусі (заходнюю частку захапілі нямецкія войскі) была ўстаноўлена Савецкая ўлада, — піша аўтар. — Буржуазія, памешчыкі і іх прыхільнікі аказаліся бяссплынімі перад адзіным рэвалюцыйным фронтам рабочых, салдат, працоўнага сялянства на чале з большавікамі... Пытанне аб уладзе — асноўнае пытанне сацыялістычнай рэвалюцыі — у беларускіх губернях, як і па ўсёй Расіі, было вырашана ў карысць рабочых і працоўных сялян».

Прайшло яшчэ нямногім больш года, і Беларусь стала савецкай сацыялістычнай рэспублікай. Рыхтуючыся зараз да яе 60-гадовага юбілею, мы яшчэ раз звернемся да гісторыі слаўных кастрычніцкіх падзей, і кніжка гісторыка, якую мы прапануем увазе чытачоў, у гэтай справе будзе нам добрым памочнікам.

У. БЯГУН.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Дарагія беларускія сябры! Сардэчна віншум рэдакцыю «Голасу Радзімы» і ўвесь беларускі народ, нашу вялікую маці-Радзіму з новым 1978 годам! Жадаем поспехаў у барацьбе за ўмацаванне дружбы народаў на розных кантынентах планеты.

Усяго найлепшага жадаюць вам адарванны ад Радзімы жанчыны і іх сем'і. Па іх даручэнню.

Т. КУПЕРУС-МАРЧАНКА.
Галандыя.

Сардэчна віншую Беларускае таварыства па культур-

ных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом [Таварыства «Радзіма», рэдакцыю газеты «Голас Радзімы» і ўвесь вялікі савецкі народ з новым, 1978 годам. Ад усяго сэрца жадаюць моцнага здароўя, шчасця і новых поспехаў у вашай высакароднай рабоце.

Няхай новы год будзе годам міру для ўсіх людзей нашай планеты.

Г. НИКАНОВІЧ.
ФРГ.

Віншую «Голас Радзімы» з Новым годам! Жадаюць моцнага здароўя, поўнага дабрабыту, шчасця, поспехаў у рабоце на

карысць нашай цудоўнай Радзімы!

А. АНОХІН.

ФРГ.
Жадаем нашай любімай Радзіме вялікіх поспехаў у новым, 1978 годзе.

П. І. Э. ЦЭРКОВІЧЫ.

Англія.
Дарагія сябры!
Віншую вас з Новым годам, жадаю ўсяго найлепшага.

Сардэчна дзякую за тое, што не забываеце пра мяне, закінутага на чужыну. Яшчэ раз жадаю здароўя і радасці ў 1978 годзе.

І. САРОКА.

Англія.

ЗА МЯЖОЙ І ДОМА

Два дні, 4 і 5 студзеня, у Беларусі знаходзіўся міністр унутранага гандлю і паслуг Польскай Народнай Рэспублікі А. Кавалік, якога су-

праваджалі яго намеснік А. Кашчэўскі і консул генеральнага консульства ПНР у Мінску А. Тынец.

Госці былі прыняты ў Са-

ведзе Міністраў БССР і Міністэрстве гандлю рэспублікі, пабывалі на прадпрыемствах гандлю і грамадскага харчавання ў Мінску, Брэсце і Гродна.

«ВТОРАЯ КОРЗИНА» МОГЛА БЫ БЫТЬ ВЕСОМЕЕ

Два года после подписания Заключительного акта в Хельсинки отмечены интенсификацией и углублением торгово-экономических связей между странами — участниками общеевропейского совещания, заявил в беседе с корреспондентом АПН заместитель министра внешней торговли СССР АЛЕКСЕЙ МАНЖУЛО.

— Значительно расширились деловые контакты СССР с западными странами. Например, в 1976 году СССР посетили более 11 тысяч бизнесменов из ФРГ, более 5 тысяч — из Франции, более 4 тысяч — из Италии. Торгово-промышленная палата приняла за это время 90 делегаций представителей делового мира Великобритании, Франции, ФРГ, Швейцарии, Нидерландов и других стран. Увеличивается и число представительств фирм и банков западных стран в СССР: за последние два года в Москве открыто около 40 новых представительств, а всего в настоящее время их насчитывается около 180. Торговля СССР со всеми промышленно развитыми капиталистическими государствами возросла за этот период в полтора раза.

— **Товарооборот — итоговый показатель. А из чего он складывается?**

— В Заключительном акте подробно определено, как достичь уровня экономического обмена до современных требований международного разделения труда. Кроме традиционной торговли поощряются инициативы в новых сферах международных экономических отношений: многостороннее сотрудничество, осуществление совместных проектов в области энергетики, сырья, транспорта, связи, защиты окружающей среды...

«Наполняя» вторую корзину», социалистические страны заключили около 300 контрактов по промышленной кооперации с западными фирмами.

Советский Союз подписал после Хельсинки новые двусторонние документы о торгово-экономическом и научно-техническом сотрудничестве с Францией, Данией, Кипром, Португалией, Норвегией, Италией, Исландией, Швецией, Канадой, Ирландией. Подписаны долгосрочная программа экономического, промышленного и научно-технического сотрудничества с Бельгийско-Люксембургским Экономическим Союзом, программа развития и углубления сотрудничества с Финляндией до 1990 года.

К концу 1976 года СССР заключил около 50 крупномасштабных сделок на компенсационной основе. Это относительно новая форма экономического сотрудничества: наши партнеры предоставляют кредиты, оборудование, лицензии, а мы расплачиваемся частью продукции, которая производится на этих или других предприятиях. Объемы таких сделок исчисляются десятками и сотнями миллионов и даже миллиардами рублей, а их реализацией заняты десятки тысяч людей.

Компенсационные сделки открывают для западных стран возможности сбыта в больших масштабах машин и оборудования, продукции черной металлургии. Сотрудничество на компенсационной основе выгодно им еще и потому, что оно обеспечивает на длительный срок надежное снабжение сырьем и топливом.

Да и мы не скрываем нашей заинтересованности в этой форме сотрудничества: она позволяет ускорять освоение природных ресурсов, использовать новейшую технологию, улучшать структуру экспорта.

Мы придаем сотрудничеству с западными странами на компенсационной основе и большое политическое значение. Заключение таких крупных и долгосрочных сделок предполагает наличие большого доверия не только в отношениях между предприятиями, но и между государствами.

— **Исчерпываются ли новшества торговли Восток—Запад компенсационными сделками?**

— Мы используем, разумеется, и другие формы сотрудничества. СССР участвует в строительстве, расширении и модернизации промышленных предприятий за рубежом, советские организации развивают специализацию и коопери-

рование производства с предприятиями западных стран.

Совещание в Хельсинки дало импульс поиску путей и средств для развития экономического сотрудничества в Европе на многосторонней основе. Так, советская делегация на Белградской встрече внесла предложение о проведении общеевропейских конгрессов или межгосударственных совещаний по вопросам охраны окружающей среды, развития транспорта и энергетики. В них отмечается, что в области транспорта предметом рассмотрения общеевропейского совещания могли бы стать комплексные проблемы, связанные с перспективами развития транспортных систем в Европе — железнодорожных, автомобильных, водных. На совещании по вопросам энергетики можно было бы рассмотреть такие проблемы, как объединение электроэнергетических и газопроводных систем, создание новых международных систем транспортировки топлива, совместное развитие крупных топливно-энергетических комплексов, сотрудничество в освоении новых источников энергии, совместная разработка мер по экономии энергии.

Действуя в духе Заключительного акта, Совет Экономической Взаимопомощи от своего имени и от имени правительств стран-членов СЭВ в феврале 1976 года предложил Европейскому экономическому сообществу установить официальные отношения для развития равноправного и взаимовыгодного сотрудничества обеих организаций и входящих в них стран и создать благоприятные условия для такого сотрудничества.

— **Итак, за период, прошедший после совещания в Хельсинки, сделано немало для развития и укрепления взаимовыгодного торгово-экономического сотрудничества между странами-участниками. Как вы оцениваете «последельсинские» перемены?**

— «Вторая корзина» могла бы быть и весомее. Кризис 1974—1975 годов в мировом капиталистическом хозяйстве серьезно отразился на международной торговле. Темпы ее развития, обычно превышающие динамику промышленного производства, заметно снизились. Это не могло не отразиться и на внешней торговле социалистических стран, в том числе и СССР.

Но несмотря на это, ни Советский Союз, ни другие страны социализма не пошли по пути свертывания делового обмена с Западом. Подчеркну, что советские заказы, советский импорт в определенной степени «амортизировали» удар по экономике Запада.

Но дело не только в кризисе. Что касается условий для развития торговли, то в этой области, будем откровенны, можно было рассчитывать на большее. Мы разочарованы, в частности, тем, как выполняется западными странами одно из основных положений второго раздела Заключительного акта — об устранении препятствий на пути развития торговли. За последние годы многие из наших ведущих партнеров не провели практически ни одной сколько-нибудь существенной меры по либерализации торговли. Более того, участились случаи необоснованного применения в отношении товаров, поставляемых социалистическими странами, так называемых антидемпинговых правил, что на практике означает чаще всего необоснованное введение запрета на ввоз.

Вызывает также удивление, что спустя два года после Хельсинки некоторые государства, подписавшие Заключительный акт, считают возможным связывать установление нормальных условий для торговли и экономического сотрудничества с политическими условиями, не имеющими ничего общего с торговыми отношениями.

Откровенная и конструктивная дискуссия, развернувшаяся в Белграде вокруг этих, по-прежнему злободневных проблем, позволит, по нашему мнению, добиться прогресса, необходимого для дальнейшего развития экономических связей между странами с различными общественными системами на недискриминационной и равноправной основе.

АПН.

Зимовая дорога.

Фото Я. КАЗЮЛИ.

КТО ВЫИГРЫВАЕТ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОРЕВНОВАНИЕ?

Отставая от США в начале 20-х годов на многие десятилетия, СССР сократил этот исторически сложившийся разрыв до нескольких лет. В 1980 году промышленное производство Советского Союза составило 109 процентов от уровня США 1975 года.

Как бы далеко ни ушел за нынешнее пятилетие заокеанский гигант, в 80-х годах, по прогнозам специалистов, произойдет смена экономического лидера мира. Им станет СССР.

МЫЛЬНОПУЗЫРНЫЙ МИФ

В первые послереволюционные годы «советологи» обычно представляли социалистическое общество как отклонение от общего хода исторического развития и создаваемую им цивилизацию — как своего рода «антицивилизацию». Теперь же, шесть десятилетий спустя, они в основном говорят не о том, что старая и новая цивилизация взаимоисключаемы, а акцентируют внимание на их сходстве.

Суть рассуждений предельно проста: капитализм мало чем отличается от социализма, и в будущем-де они сольются в единое целое. Тогда зачем вообще нужен переход к социализму? К тому же при капитализме и товаров больше и жизненный уровень выше, что еще, дескать, нужно простому человеку? И в качестве примера приводится Советский Союз: вот если бы русские в 1917 году не совершили свою революцию, они жили бы лучше.

Миф этот выдуман давно. Сейчас он усиленно гальванизируется: несведущие люди, быть может, и поверят. Но при столкновении с фактами, цифрами, сведениями мыльнопузырная суть его становится более чем очевидной.

ХРОНОЛОГИЯ СОРЕВНОВАНИЯ

Из 60 лет послереволюционной истории Советской страны 20 лет пришлось на войны и восстановление народного хозяйства, которое дважды подвергалось тотальному разрушению. Но самые тяжелые, невосполнимые потери — гибель почти 40 миллионов людей в двух мировых и гражданской войнах.

Мировые грозы, бушевавшие на евразийском материке, к счастью, миновали американскую землю. За годы 2-й мировой войны США увеличили свое промышленное производство в 1,5 раза. СССР уменьшил — в 1946 году оно составляло только 76 процентов уровня предвоенного 1940 года. В СССР, на территории которого гитлеровцы применяли тактику «выжженной» земли, были разрушены 1 710 городов и поселков, 70 тысяч деревень и сел, десятки тысяч предприятий, шахт, электростанций, железнодорожных мостов и других хозяйственных объектов. Однако уже к 1950 году СССР не только достиг довоенного уровня экономики, но и превзошел его. К тому времени было восстановлено и довоенное соотношение между СССР и США (примерно 30 процентов американского уровня).

На всех этапах мирного экономического соревнования между СССР и США темпы прироста советской промышленности были неизменно выше американских. В годы первых пятилеток высокие темпы прироста в СССР объяснялись низким исходным уровнем. Однако и в послевоенное время СССР существенно опережал США по темпам развития. За 1950—1977 годы промышленное производство в Советском Союзе возросло в 11 раз, в Америке — в 3. А среднегодовой прирост производства составил: в СССР—9,2 процента, в США—4,2. С начала 70-х годов СССР превосхо-

дит США по общему объему капиталовложений. Теперь во многих отраслях советской индустрии прирост продукции выше не только относительно, но и абсолютно.

«НЕ ХЛЕБОМ ЕДИНЫМ»...

Национальное богатство СССР пока еще менее значительно, чем то, которым располагает американское общество. В США товаров и услуг производится больше, общий уровень благосостояния выше.

Жизнь, однако, состоит не из одних только материальных благ. Уровень развития общества измеряется и другими показателями — социальными, моральными, нравственными, всем тем, что с библейской древности люди называют «не хлебом единым».

В СССР, где впервые построено развитое социалистическое общество, уже давным-давно (с 1930 года) нет безработицы, нет кризисов — ни энергетических, ни экологических, ни всеобщих. Нет инфляции: цены стабильны с 1955 года.

Гуманизм социализма проявляется прежде всего в том, что он вычеркнул из жизни общества социальный страх. Страх потерять работу. Страх заболеть, ибо лечение бесплатно. Страх потерять сбережения из-за роста инфляции.

Все это неведомо советскому человеку. Конечно, у него еще пока не столько материальных благ, сколько у среднестатистического американца. Но все делается для того, чтобы и их было не меньше. С 1950 года реальные доходы на душу населения в СССР увеличились почти в 4 раза, их среднегодовой прирост составил 5,2 процента. В США — 2 процента.

БУДЕМ МИРНО СОРЕВНОВАТЬСЯ

Ибо другого нам, жителям Земли, не дано. Не дай бог, чтобы разум человека перестал контролировать его силу: она столь чудовищна, что может погубить и жизнь саму на нашей голубой планете.

Цепкая память детства, видимо, как и меня, всегда будет пытаться нынешнее поколение среднего возраста воспоминаниями о военном лихолетье. О безотцовщине — у большинства моих однокурсников отцы погибли. О замерзших чернилах в наших пузырьках — не было чернилниц. О самой вкусной вещи на свете — черных сухарях.

Ходили мы в сапогах, телогрейках, куртках, сшитых из старых отцовских шинелей. Не год, не два. До самого выпускного класса школы. В классе этом было 29 человек. 22 из них окончили институты и университеты.

Теперь иная жизнь, иные измерения. Теперь, например, люди, пожалуй, чаще всего ворчат по поводу нехватки книг: большинство семей стремится составить библиотеки. И хотя СССР выпускает книг больше любой другой страны, их не хватает. Не хватает и автомобилей: за ними очередь. Словом, проблем у нас немало. Но я, как и большинство советских людей, уверен, что наша жизнь и в товарном измерении достигнет американских стандартов.

Что же касается иных стандартов, то рано или поздно американцам придется перенимать советский опыт. Решение проблемы полной занятости, например. Планирование в общегосударственном масштабе. Советские люди, между прочим, всегда перенимали и перенимают у американцев все то, что действительно прекрасно: деловитость, предприимчивость, умение быстро внедрять в производство технические новинки.

Геннадий ПИСАРЕВСКИЙ,
экономический обозреватель АПН.

ПРАСЦЕНШАЯ арыфметычная выкладка ашалалляе часам мацней за самую высокую трагедыю. Сем год назад адбыўся ўсесаюзны перапіс, потым апублікавалі яго вынікі. У нашай краіне маіх равеснікаў засталася тры працэнты!

Гутарка ідзе аб тых, хто пайшоў на фронт Вялікай Айчыннай вайны ў 18—20 год, быў надзей, будучым краіны і народа. Мне часам бацна ўзгадваюцца: васьм папеновай дарозе, абняўшы адзін аднаго за плечы, ідуць хвалямі і дзяўчынікі — адны смяюцца, другія спяваюць, хтосьці задумаўся, уткнуўшыся тварам у букет рамонкаў. І раптам з-за ўзгорку — кінкальны агонь кулямёта, аўтаматныя чэргі. Па іх, на будучаму. Я ведаю, што тады, у 1941-м, усё пачалося не так, было душнае сьвітаньне сярэдзіны лета. Але праішлі дзесяцігоддзі, а нікуды не дзецца ад гэтага міражу або сну.

Пасля вайны мая краіна падлічыла свае страты, быў названы лік — 20 мільёнаў. Я не ведаю, колькі сярод загінуўшых было маіх аднагодкаў. Ведаю, што большасць.

Зараз для мяне людзі гэтага ўзросту — дзеці. Тыя самыя, аб якіх з такім болям гаварыў герой Дастаеўскага Іван Карамзаў: «Калі ўсе павінны пакутаваць... пры чым тут дзеці, скажы мне, калі ласка?» І адначасова растлумачаў: «Я ўзіў адных дзетак, для таго каб выйшла больш ідавочна».

Часам мне даводзіцца чуць папрокі: маўляў, замат шмат і часта ты ўспамінаеш вайну. А хто не ўспамінае сваё юнацтва? Не мы вінаваты ў тым, што сталі дарослымі за чатыры крокі ад смерці. Дакладней — твар у твар з ёю.

Асабіста мне цяжка гаварыць аб нейкай усёагульнай пазіцыі: я ведаю вайну не з каманднай вышыні або генеральскага КП. Мой круггляд быў абмежаваны брусерам аюна: я пачаў вайну радывым, скончыў старшым сержантам. Але, як усе, я не

І СОБАЛЬ Марк Андрэевіч (нар. 1918 годзе) — вядомы савецкі літаратар. Аўтар дзесяці кніг вершаў (сярод іх «Кароткія начлегі» і «Песня аб двух трубачах»), трох п'ес. У 1975 годзе выйшла кніга яго вайнавай прозы «Смешнае, гнёўнае, сумнае».

толькі разумеў, а ўсёй істотай адчуваў, што на велізарным, ад Белага да Чорнага мора фронце ваююць мае равеснікі: такія ж хлопцы, як я. Аднойчы крута ёкнула сэрца: на разрослыхся за ноч салдацкіх могілках (справа была на Нараўскім плацдарме ў Польшчы) я ўбачыў на дошчачцы, прыколатай да хісткага калка, сваё прозвішча. Далібог, я не адразу ўсвядоміў, што забіты мой цёзка. На секунду здалася, што гэта я. Наогул нічога дзіўнага, такое магло быць. Але да гэтага часу не паідае мяне вострае пачуццё віны перад тым салдатам:

Мы кінуліся да іх, але падступы да дроту аказаліся замінраванымі. Калі расчылі праходы, я падбег да якойсьці жанчыны, схпіў яе за руку. Была вельмі холадна, а дотык апаліў. Каця Фаміна, дзевятнаццацігадовая фэльчарыца, прашантала: «Сыпнік...»

На гэтым ледзяным, абнесеным калочым дротам, балоне аказалася толькі жывых 33 тысячы чалавек! Жывых у першыя гадзіны пасля нашага прыходу. Ледзь жывых! Я не ведаю зараз, колькі ўдалося выратаваць.

Вось пішу гэта, і мне здаецца, што — не можа

М. СОБАЛЬ

Расія мір — выпакутававала

ён ляжыць там, ля Нарава, а я васьм жывы.

Трэба, бадай, расказаць і пра другі выпадак.

Па-мойму, гэта было ў самым пачатку 1944 года. Зіма. Беларусь. Палессе. Гіблыя, зацягнутыя ледзяной карой балоты. Дзесяці па пералескамі мястэчка Азарычы, якое трэба ўзяць.

І раптам на ледзяным полі — калючы дрот. І прастора за дротам, ні аднаго дома, нават падабенства шалашу няма, па ўсёй тэрыторыі нейкія цёмныя плямы, якія чамусьці варушыліся. Падкраўшыся бліжэй, мы ўбачылі, што гэта людзі.

Спачатку мы нічога не зразумелі.

Свет яшчэ не ведаў ні пра Майданак, ні пра Асвенцім. Праўда, звырыная сутнасць фашызму паспела выказаць сябе — на ўсё жыццё я запомніў, як з глухім стукам біліся адзін аб аднаго — мяцеліца была — заледзянелыя целы павешаных у Валакаламску. Але тут не восем, а тысячы... ледзь было не сказаць: трупаў. Не, у многіх яшчэ тэлеа жыццё.

быць! Нейкае трызненне. Няўжо так было, ды і ўсе мае амаль чатырохгадовыя франтавыя пакуты — няўжо праўда? Я ж уздрыгваю на вуліцы ад выпадковага выхלאпу аўтамабіля — як я мог спаць пад артылерыйскім абстрэлам, падкошаны шматсутачнай стомленасцю!

Але і тады ведаў, і сёння цвёрда ведаю, што калі б не пайшоў я і мае равеснікі на фронт (больш палавіны — добраахвотнікамі) — увесь наш народ быў бы загублены ў такіх жа Азарычах у гіблых балотах, спалены ў печах Асвенціма або патоплены ў тых азёрах, якія Гітлер меў намер выкапаць на месцы знічаных Масквы і Ленінграда.

Мне зараз успомнілася: у асаджаным Сталінградзе ваенны карэспандэнт спрабаў у салдата: «Як тут, братоў, жыць можна?» Салдат, памарудзіўшы, адказаў: «Жыць нельга, але знаходзіцца — можна».

І ўсё ж мы ўхітраліся жыць на гэтай неймавернай вайне — упарта і часам нават весела. Як ні дзіўна, на

фронце вельмі многія пісалі вершы — не для друку, для сябе, для каханых... А вершы ствараюцца толькі тады, калі ёсць мара. У нас яна была — усё, аб чым мы думалі, на што спадзіваліся, у канчатковым выніку зводзілася да аднаго кароткага і ёмістага паняцця: мір.

Мы гатовы былі ўсё сціраць, толькі б на планеце наступіў дзіўны час усёагульнага братэрства. Я зноў спашлюся на сваіх равеснікаў, на гэты раз на паэтаў, якіх аб'ядноўваюць тэрмінам «франтавое пакаленне». Мне здаецца, нам удалося ў асноўным выказаць у радках дуну салдата. На абочынах дарог уставалі фанерныя пірамідкі над магільмі таленавітых нашых адпалачан — Мікалая Майрава, Міхаіла Кульчыцкага, Паўла Когана, многіх іншых. — але мара і вера влі ўперад і ўперад... Тут не месца цытаваць, проста прачытайце нашы вершы тых год і вы ўбачыце, што я маю рацыю.

Толькі, напэўна, мы былі тады найўнямі, бо верылі, не маглі не верыць, што гэта вайна — апошняя на планеце. Нам здавалася — мы выносім на плячох не толькі свой груз, але і ўвесь той цяжар, які мог бы дастацца будучым пакаленням. Не судзіце строга — стаўшы вельмі дарослымі, мы прыйшлі да Перамогі ўсё-такі дваццацігадовымі або ў дваццаць з нечым.

Усеагульны мір так і не надыйшоў... Карэя, В'етнам, Блізкі Усход... Вось ужо гавораць аб нейтроннай бомбе, якая будзе забіваць нас, людзей. — значыць, мяне з вамі, — пакідаючы цэлым і захаваным «нерухомую маёмасць». Я бачыў штосьці падобнае ў кіно. Стэнлі Крамер у сваёй карціне «На безразе» паказаў каменную пустыню, велізарны мёртвы горад, дзе ўсё жывое выпалена радыяцыйнай. Памятаецца гэтыя кадры страшэннага адзіноцтва?

Я хачу верыць, што такое магчыма толькі на экране.

Па-рознаму гавораць аб захаванні міру — яго заваўваюць, усталяўваюць, ствараюць.

Расія мір — выпакутававала.

АДН.

Папулярнасцю ў пакупнікоў карыстаюцца вышываныя і тканыя вырабы народных майстроў з Капыльшчыны.

НА ЗДЫМКУ: ткачыха М. КАСАЧ, якая працуе ў калгасе імя Дзяржынскага.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ПРЫСВОЕНА ІМЯ ПІСЬМЕННІКА

Савет Міністраў БССР паставіў з мэтай увекавечання пазіцыі аднаго з заснавальнікаў беларускай літаратуры В. Дуніна-Марцінкевіча прысвоіць яго імя Масілёўскаму абласному тэатру драмы і камедыі ў Бабруйску і Пральнікаўскай сельскай бібліятэцы Валожынскага раёна.

Камарынскай пасялковай бібліятэцы Брагінскага раёна прысвоена імя аяцкага беларускага празаіка У. Карпава. Імямі В. Дуніна-Марцінкевіча і У. Карпава будуць названы вуліцы ў Мінску.

ПЧОЛЫ, БОРЦЫ І МЯДЗВЕДЗЫ

Бортнікі нашы на стаўках — разлапістых соснах
Выдзеўбуць пешняю борці
І лёгвы прыпадыцяць —
Вось і стаяк-каранёк для залётнага рою.
Так прыручаем пчалы і частуемся мёдам.

М. Гусоўскі. «Песня пра зубра».

У зверасаўгасе «Беларускі», што непадалёку ад Куранца на Вілейшчыне, некалькі год назад быў створаны звырынец. З усіх звыроў найбольшай папулярнасцю, асабліва ў дзяцей, карыстаецца буры мядзведзь. Ён нетапопка, бы руплівы гаспадар на панадворку, тупае па прасторным вальеры, добра-злычліва паглядае на людзей, што незядома чаго тоўпяцца за дражнай сеткай агароджы. Рахманы нораў вялікага і дужага звера здзіўляе наведвальнікаў. І сапраўды, ён, нібы дуралавае кацяне, то качаецца на спіне, трасучы здаравеннымі лапамі над жаўтлявым, святлейшым ад спіны, жыватом, то куляецца праз галаву, то стаўшы дыбкі або сеўшы на мехаваты зад, трэ лапамі морду. Хіба можа што дрэннае зрабіць чалавеку гэты па-хатняму свойскі, да смешнага нязграбны і ахвочы да слодычы ласун? Кінутую цукерку ён спрытна падхоплівае на ляту, абдзірае з яе паперку і, заплюшчыўшы ад

асалоды вочы, шамкае і аж стогне ад задавальнення.

Хочацца выцягнуць руку і пацерабіць гэтага сімпатычнага цельпука за вухам. Ад такой спакусы перасцерагае сетка.

А між тым, мядзведзь вельмі разумны, спрытны, страшэнна дужы і люты звер. Чалавека ён заўсёды стараецца абысці і нападае на яго толькі тады, калі даводзіцца бараніцца. Яшчэ ў недалёкім мінулым касалапых было на Беларусі гэтудкі, што ствараць іх вялася ўсеагульная вайна. У 50-х гадах XIX стагоддзя ў Віцебскай губерні за адну аблаву забівалі да чатырох мядзведзяў. Шкуры прадавалі па 10—15 рублёў, а з мяса рабілі такую вядліну, што ад купцоў, асабліва нямецкіх, не было адбою. У канцы мінулага стагоддзя, па сведчанню А. Кіркора, ва ўсіх беларускіх губернях мядзведзі вадзіліся «ў вялікім мностве». Пэней колькасць іх рэзка скарацілася.

Невядома, ці захавалася б у нас дагэтуль лясны ўладар, калі б своечасова не ўзялі яго гед дзяржаўную ахову. За пасляваенныя гады мядзведзьяў стала значна больш. Толькі ў Бярэзінскім запаведніку, па дадзеным сакавіцкага ўліку 1973 года, на плошчы 76 тысяч гектараў іх налічвалася больш як 35, а ўсяго на Беларусі — каля двухсот. Праўда, з трох

відаў мядзведзяў, што вадзіліся даўней, засталіся толькі буры, ці, як яго называлі ў народзе, «бортнікі», або «аўсянікі» і «мурашкаед» — маленькі з выцягнутай мордай мядзведзь, які вельмі любіць ласавацца мурашкамі і іх яйкамі. Трэці від — «конскі» звёўся канчаткова.

Цяперашніх мядзведзяў вельмі цяжка ўбачыць. Нават леснікі сустракаюцца з імі рэдка, галоўным чынам тады, калі касалапы чымсьці захопіцца і, як кажучы, дасць зяўка. Звычайна ён вельмі асцярожны: здалёк чуе чалавека і абмінае яго. Ходзіць мядзведзь па лесе бяшумна, яго вялізныя мяккія лапы нават галінкі не зломіць.

Аднак ёсць некалькі выпадкаў, якія, быццам бы, сведчаць, што мядзведзі пачынаюць павольна прыстасоўвацца да нашага шумнага веку. Так, адзін з іх абраў сабе месца пад бярогу ўсяго за кіламетр ад вёскі Домжарыцы, а другі — за сто метраў ад грукатлівай шашы Бягомль — Лепель, трэці дык наогул з раскошай уладкаваўся на зіму ў стажку сена.

Калі чалавек упершыню сустраўся з мядзведзем і якімі былі іх уземаадносіны на ўлонні прыроды? Думаецца, што іх сустрэча адбылася ў час збору мёду дзікіх пчол. Тут яны: выступалі ў адносінах адзін да другога ў гэтай ступ

пені канкурэнтамі, бо і мядзведзь займаўся тым жа, часта з лепшымі вынікамі, што і чалавек. З пашырэннем земляробства і бортніцтва і ўзнікненнем першапачатковай культурнай формы пчальарства іх адносіны рэзка пагоршыліся і сталі варожымі. Мядзведзь пачаў шкодзіць чалавеку: тразіў малады авёс, нападаў на кароў і коней, выдзіраў мёд, ламаў борці. Чалавек нёс значныя страты. Каб зрабіць толькі адну борць, яму даводзілася на працягу двух тыдняў дзяўбіць пшанню дрэва, затым прывабліваць рою, даглядаць яго. А потым прыходзіў мядзведзь і нішчыў усё дашчэнту.

Трэба сказаць, што касалапы добра разбіраўся ў пчолах. Пакроўцы носам, чмыхне некалькі разоў, прыкладзе вуха да дрэва і, не горш за спрактыкаванага пчальара, беспамылкова адрозніць пустую борць ад поўнай. І адразу карабкаецца на дрэва. Уніз ляцелі сет і джунка — дошка і брусок, што прыкрывалі лаз у борць. Заплюшчыўшы вочы і енчачы ад укусаў пчол, мядзведзь пачынаў ласавацца. Небарак добра даставалася ад пчалінага рою. Ён вяртаўся ў гушчар не толькі з раздзутым, як барабан, жыватом, але і з апухлай пысай і нават языком. Але нішто не магло стрымаць няўтольнай прагнасці да мёду. За-

валіўшыся дзе-небудзь пад густую лясчыну, мядзведзь пацху енчыў ад задавальнення і сытасці, аблізваў лапу і засынаў чуйным звырыным сном.

Між іншым, калі касматы пчальар знаходзіў некалькі борцяў, то выбіраў для разбою тую, што была бліжэй да вады. Як толькі пчолы хмарай абсыпалі яго, ён стрымгалоў скатаўся з дрэва, кідаўся ў ваду і тапіў пчол. Зрабіўшы некалькі такіх заходаў, мядзведзь мог спакойна расказаваць...

І даводзілася чалавеку з-за яго, шэльмы, рабіць лішнюю работу — наладжваць разнастайныя абарончыя прыстасаванні. Найбольш пашыраным і надзейным быў подкур — пастом вакол дрэва. Яго майстравалі з таўшчэзных дошак, якія шчыльна, у некалькі пластоў, насцілалі на дубовых бэльках, прымацаваных ніжэй борці. Знізу подкур нагадваў барану: вострыя драўляныя, пазней жалезныя пруткі, якія перашкаджалі касалапаму праламаць пагыліцай подкур, што ён звычайна і рабіў са старым і недагледжаным пастомам.

Для большай засцярогі пад подкурам вешалі некалькі самабітак — палю, калоду або камень, якія перашкаджалі

[Заканчэнне на 8-й стар.]

СПАРТСМЕНЫ НУМАР АДЗІН

У ГЛЫБІНЮ
СТАГОДДЗЯЎ

ПРЭЗІДЫУМ ФЕДЭРАЦЫІ СПАРТЫЎНЫХ ЖУРНАЛІСТАУ БССР ПАДВЭУ ВЫНІКІ ПЕРАДНАВАГОДНЯІ АНКЕТЫ «ДЗЕСЯЦЬ ЛЕПШЫХ СПАРТСМЕНАЎ І СПАРТСМЕНАК БЕЛАРУСКАЙ ССР 1977 ГОДА». ДЗЕСЯТКУ ПРАВАФЛАНГОВЫХ БЕЛАРУСКАГА СПОРТУ УЗНАЧАЛІЛІ МІНСКІЯ ФЕХТАВАЛЬШЧЫКІ АЛЕНА БЯЛОВА І АЛЯКСАНДР РАМАНЬКОУ.

У зборную каманду Саюза Алена (тады яшчэ Новікава) прыйшла дванаццацігадоў назады. Прышла нясмелай дэбютанткай, каб з цягам часу стаць лідэрам і капітанам калектыву, яго душой.

У той час на ўсіх самых буйных міжнародных спаборніцтвах зборная СССР не мела сабе роўных. Вопыт выдатных майстроў рапіры заслужана быў ацэнены і на Алімпійскіх гульнях 1968 года, дзе разам з вядомымі фехтавальшчыцамі Галінай Гарохавай, Аляксандрай Забелінай, Валянцінай Растворавай і Таццянай Самусенка залаты чэмпіёнскі медаль атрымала і навічок каманды Алена Новікава.

Ішоў час, і адна за адной пачыналі фехтавальную дарожку Растворава і Забеліна, Гарохава і Самусенка. Алена засталася ў калектыве самай вопытнай і тытулаванай спартсменкай. У зборную Саюза прыйшлі маладыя фехтавальшчыцы, і ёй трэба было перадаць ім свае веды, сваё ўмельства.

Алімпійскія гульні 1972 года

да сталі для мінскай спартсменкі самым вялікім трыумфам. Нашы дзяўчаты зноў упэўненыя выйгралі камандны турнір. А ў асабістых баях наперадзе была Алена. Дарэчы, гэта першы залаты алімпійскі медаль у гісторыі жаночага фехтавання краіны.

Сёння Алена ўпэўнена вядзе зборную каманду і нашай рэспублікі ад перамогі да перамогі. Выйграла трэцяя ў яе жыцці Алімпіяда — 1976 года. Кубак еўрапейскіх чэмпіёнак і Кубак Саюза Саюза, першыноство свету... А наперадзе чарговыя буйныя і адказныя турніры.

Я спытаў у Алены пра яе планы.

— У спорце, — адказала

яна, — гэта ўдзел у Алімпійскіх гульнях 1980 года. А бліжэйшыя клопаты — абарона кандыдацкай дысертацыі...

У той час, калі імя Алены Бяловай было ўжо добра вядома на спартыўных арэнах свету, Саша Раманькоў рабіў толькі першыя крокі ў захапляючы і цікавы спорт мушкетэраў. Сям'я Раманьковых жыла ў Мачулішчах, што пад Мінскам, і ён амаль кожны дзень ездзіў у сталіцу рэспублікі на трэніроўкі.

Для вялікага спорту яго «адкрыў» выдатны педагог і спецыяліст па фехтаванні Эрнст Асіевскі. З першых крокаў трэнер і вучань знайшлі, як кажуць, агульную мову, разумеюць адзін аднаго з паўслова.

Першы буйны поспех прыйшоў да Сашы на чэмпіянаце свету 1975 года, калі дваццацігадовы фехтавальшчык выйграў залаты чэмпіёнскі медаль. У спартыўным свеце гэта было расцэнена як вялікая сенсацыя.

Свой талент і высокае майстэрства малады мінскі фехтавальшчык пацвердзіў і на наступным буйным турніры — Алімпійскіх гульнях 1976 года. У асабістых баях Аляксандр Раманькоў заняў ганаровае другое месца. Выйграў ён і сусветнае першыноство 1977 года.

Па фехтавальнай сцяжынке, пракладзенай у вялікі спорт Сашам, пайшоў і яго малодшы брат — Уладзімір. Сёння ён таксама ўваходзіць у састаў зборнай каманды Саюза, ужо быў пераможцам і прызёрам буйных спаборніцтваў у нашай краіне і за мяжой.

...У ДOME фізкультуры «Працоўныя рэзервы» ў Мінску — чарговая трэніроўка. У беласнежных фехтавальных касцюмах на дарожцы займаюцца вопытныя майстры і тыя, хто робіць толькі першыя крокі. Аматыры спорту, не кажучы ўжо пра спецыялістаў, пазнаюць Алену Бялову і Аляксандра Раманькова па манеры, іх уласным почырку.

А свой почырк у спорце мае далёка не кожны.

А. ПАМОРСКИ.

НА ЗДЫМКАХ: Алена БЯЛОВА І Аляксандр РАМАНЬКОУ. Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

ПЧОЛЫ, БОРЦІ І МЯДЗВЕДЗІ

[Заканчэнне.

Пачатак на 6-й стар.]

лезці на дрэва. Драпежнік спачатку паціху, а потым, з кожным разам усё мацней і мацней і з усё большаю злосцю, адштурхоўваў самабітку ўбок, а яна, бы мятнік, упарта вярталася назад і біла яго па карку. Паядынак звычайна канчаўся тым, што мядзведзь ляцеў долу.

Някеспка баранілі борцы і вострыя нажы, два-тры дзесяткі якіх набівалі ў дрэва. Мядзведзь прымаў іх за сучкі і моцна раніўся. Зразумеўшы, што да мёду не дабрацца, ён ад распачы прыходзіў у лютаць, літаральна шалеў: біўся аб дрэва, грыз яго, абдзіраў кару і, страшэнна рывучы, круціўся на зямлі і кусаў самога сябе за лапы.

Вядомы і іншыя, менш распаўсюджаныя спосабы засцярогі: абвешванне ствала слізкімі дошкамі, насунджванне разнастайных самастрэлаў, петляў і інш.

У большасці выпадкаў чалавек выходзіў пераможцам. Калі быў добры рой і хораша цвілі верасы, дык восенню бортнік мог узяць з аднае борці да трох пудоў мёду. Нездарма сярод пчалароў нарадзілася прымаўка: «На Беларусі пчолы, як гусі, кашамі мёд носяць».

Мёд ва ўсе часы лічыўся

спажывым і лекавым прадуктам. Ва ўсходніх славян ён на працягу многіх вякоў быў адзінай слодыччу. З мёду гатавалі розныя напіткі: стара-свецкі, пітны, сыры, шыпячы, вішняк, мядовае піва, сыту і вядомую ўсім хмяльную мёдавуху. Ёю сустракалі гасцей, без яе не абыходзіліся ні вяселлі, ні радзіны, ні хаўтуры. Для надання мёдавусе пэўнага паху і смаку ў яе дабаўлялі рознае карэнне і сокі. Па мацунку, які залежаў ад прапорцыі мёду і вады, адрознівалі паўтарак, дваіняк і траіняк.

Мёд адыгрываў у жыцці людзей настолькі вялікую ролю, што быў нават менавым эквівалентам. У 946 годзе драўляне гаварылі князёўне Вользе: «Рады даем мёдам і скорою». Праз трыста з лішнім гадоў бачым тое ж самае: жыхары Брэста плацяць у 1275 годзе Мсціславу Данілавічу ў агульнай колькасці даніны два лункны мёду з кожных ста чалавек. Мёд застаецца нязменнай падатковай адзінкай і ў XVI стагоддзі: «...давалі з сяла Бабінічы... два лункны мёду прэснага... у лункно ўкладвалі па дзесяці пудоў».

Бортніцтвам займаліся на Беларусі з даўніх часоў і паўсюдна. Ускосныя сведчанні пра гэта падае нам тапанімія: вёскі Бортнікі, Борці, Бортнавічы сустракаюцца на ўсёй тэрыторыі рэспублікі. Ды і

пчолы, як галоўныя геральдычныя сімвалы, нездарма змешчаны ў цэнтры гербаў Ігуменя (цяпер Чэрвень) і Клімавіч.

Паступова бортніцтва, узрост якога мае не менш дзесяці стагоддзяў, занепадае. На змену яму прыходзяць больш прадукцыйныя формы пчалярства — калодачнае, а потым рамовае. Але яно амаль без змен, праўда, у адзінках, амаль што рэліктавых выпадках, датрывала да нашых дзён. На Гродзеншчыне ў 1935 годзе Янка Валентукевіч, нягледзячы на свае 98 год, меў некалькі борцяў і з кожнае збіраў па некалькі пудоў першаякаснага борцевага мёду. А 86-гадовы Восіп Гіль з хутара Гаравішкі, што каля Смаргоні, трымаў пчол у борці ў 1974 годзе. Вядомая нам дзеючая борць, відаць, апошня на Беларусі, знаходзіцца ў вёсцы Русакі Пастаўскага раёна і належыць калгасніку Віталіусу Мацкевічу.

А бортныя дрэвы, сярод іх і сапраўдныя волаты, як маўклівыя помнікі прыроды і, бадай, самага высакароднага промыслу, якім займаліся нашы прашчурны і дзяды на працягу тысяч гадоў, яшчэ і сёння можна сустрэць у розных мясцінах Беларусі. Што датычыць мядзведзяў, то яны, дзякуючы клопатам чалавека, жывуць і будуць жыць у нашых запаведніках.

**У. ГУРКОУ,
С. ЦЯРОХІН.**

НА ЗДЫМКАХ: 86-гадовы патомны бортнік Восіп ГІЛЬ са Смаргоншчыны стаіць ля ліпы з борцю яго работы; бортнік, седзячы на лязіве, падглядае стаяк.

ЛЁС КАРЦІНЫ МАКОЎСКАГА

У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР захоўваецца 13 тысяч твораў мастацтва.

Надзвычайны і цікавы лёс адной з карцін — «Балгарскія пакутніцы» К. Макоўскага, напісаныя сто гадоў назады ў пачатку руска-турэцкай вайны (1877—1878 гады). Макоўскі, накіроўваючыся ў Егіпет, наведваў Балгарыю і пад уражаннем убачанага і перажытага стварыў гэта палатно. Карціна «Балгарскія пакутніцы», пабываўшы на некалькіх выстаўках, у тым ліку і на Сусветнай парыжскай, амаль на 60 год знікла. Потым яе знайшлі ў аднаго з маскоўскіх калекцыянераў. У 1950 годзе карціна стала ўласнасцю Дзяржаўнага мастацкага музея БССР.

Зараз, калі сусветная грамадзесць адзначае 100-годдзе нацыянальнай незалежнасці Балгарыі, творы рускага мастака К. Макоўскага прыцягваюць асаблівую ўвагу наведвальнікаў.

Е. ЕТЧЫК.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ

ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80, 33-03-15, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 52

З народнага гумару

ПАН І МУЖЫК

Пан. Гэй, мужык, з якога ты сла?

Мужык. З някрытага паночка.

Пан. Хто тваё сяло дзяржыць?

Мужык. Крукі ды лотакі.

Пан. Дурань ты, мужык. А хто ў тваім сяле большы?

Мужык. Паночак, ёсць у нас

Аўдзей, большы за ўсіх людзей.

Пан. Дурань, мужык. Каго вы байцеся?

Мужык. Паночак. Есць у пана сабака, як ідзе, усе кіі бярем.

Пан. Мужык, ці многа ў вас такіх дураняў?

Мужык. Тры кадзі буракоў, а чацвёртая капусты.

Пан. Мужык, ты дурань.

Мужык. Разумных па разумных паслалі, а мяне па цябе.

СУДДЗЯ І СЕЛЯНІН

Лысы суддзя дапытвае селяніна.

— Што прымузіла цябе не заплаціць падатак?

— Нічога не вырасла, паночку, — адказаў селянін, — зям-

ля пустая.

Суддзя паказаў пальцам на зямлю і дадаў:

— Калі б ты, гультай, захацеў, дык і на пустой зямлі вырасла б што-небудзь!

Селянін паказаў пальцам на лысіну суддзі і запытаў:

— А хіба на тваёй галаве, паночку, што-кольвечы расце, калі яна зусім пустая?